

29.05.2024

EP-valg-explainer om klima, miljø og landbrug: Det grønne er en central konflikt om Europas retning

Hvor stor betydning har EU for Danmark, dansk politik og regler på det grønne område? Få en grundig gennemgang og de historiske baggrunde ift. landbrug, miljø og klima op til EP-valget den 9. juni.

Skrevet af

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉ ditte@thinkeuropa.dk

Emmanuel Molding Nielsen

📞 +45 61 10 66 93

✉ emmanuel@thinkeuropa.dk

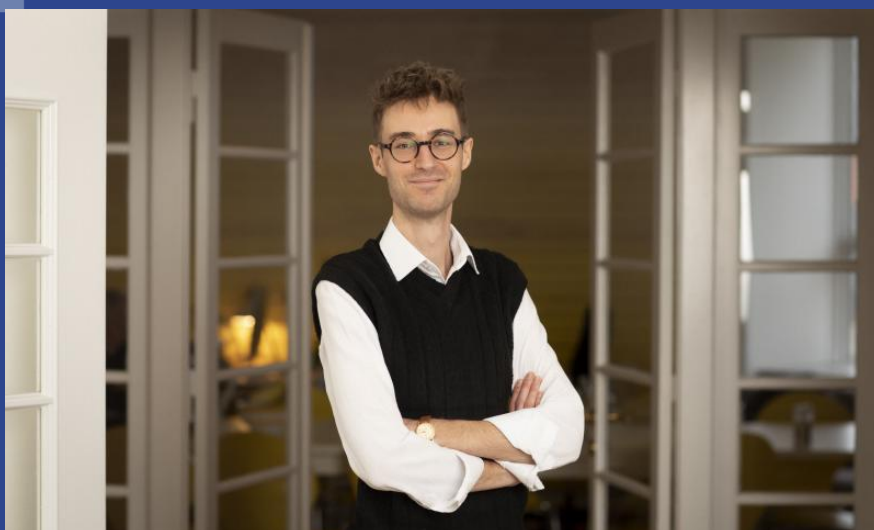
Kontakt

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉ ditte@thinkeuropa.dk

Emmanuel Molding Nielsen

📞 +45 61 10 66 93

✉ emmanuel@thinkeuropa.dk

De omfattende landbrugsprotester, der bredte sig på tværs af Europa i slutningen af 2023, og som fortsatte ind i 2024, var et startskud for valgkampen op mod Europa-Parlamentsvalget.

Selvom landbrugsprotesterne i dag er forstummet, er den uenighed, de pegede på, når det kommer til ambitionsniveauet, hastigheden og virkemidlerne i EU's klima- og miljølovgivning, en central del af valgkampen.

EU lægger linjen for landbrug, miljø og klima

Det er naturligt, at den 'grønne' dagsorden fylder i en europæisk valgkamp, eftersom at EU sætter rammerne for klima, miljø og landbrug.

Hvor landbrugspolitikken har være en central del af det europæiske samarbejde næsten fra begyndelsen, er miljø og især klimapolitikken kommet til senere.

Klimapolitikken er særligt blevet fremtrædende med lanceringen af [Den Europæiske Grønne Pagt](#) i 2019, og senere vedtagelsen af [EU's klimalov](#) i 2021.

#1 LANDBRUG

Landbrugspolitikken blev lanceret i 1962 og har ifølge [EU's traktat](#) til formål at forbedre landbrugets produktivitet, sikre stabil forsyning af fødevarer til en rimelig pris, og sikre en rimelig levestandard for europæiske landmænd.

Landbruget skiller sig ud ved at være det eneste erhverv, der nyder en specifik [traktatsbeskyttelse](#), hvad angår dets levestandard.

Udover de specifikke traktatbestemmelser er EU's landbrugspolitik også formet af de generelle bestemmelser i EU's traktater om bl.a.

- beskæftigelse,
- miljøbeskyttelse,
- bæredygtighed,
- forbrugerbeskyttelse,
- dyrevelfærd,
- samhørighed mv.

Den fælles landbrugsstøtte er faldet fra næste 60 pct. i 1992 til 30,9 pct. i dag og er en fælles politik som gælder for alle EU-lande.

77 pct. går til hektarstøtte

Den fælles landbrugspolitik løber i 5-årige programmer. Det nuværende program udløber i 2027, og udspillet til EU's kommende landbrugspolitik forventes under det danske EU-formandskab i 2025.

Landbrugsstøtten udmøntes i to søjler:

- I søjle 1 udbetales ca. 77 pct. af støtten som direkte udbetalinger til landbruget baseret på hektar.
- I søjle 2 går 23 pct. til udviklingsstøtte til landdistrikterne.

Der har de seneste år været udvikling mod at styrke de grønne betingelser for landbrugsstøtten således, at man overgår fra et støtteprogram til et program, der i højere grad [stiller krav om grøn omstilling i landbruget](#).

#2 MILJØ

Miljøproblematikker som fx vand- og luftforurening er ofte grænseoverskridende, og og på det område har EU længe har været aktiv.

Miljøpolitik blev formelt til med EU's Fællesakt i 1987. Formålet er at bevare kvaliteten af miljøet, at beskytte menneskers sundhed og sikre en fornuftig udnyttelse af naturressourcer, hvilket gav EU en bred kompetence på alt klimaændringer, affald og forurening.

Miljø har siden Maastricht-traktaten fra 1993 været et officielt EU-politisk område, hvor [beslutninger](#) bliver taget af Europa-Parlamentet og EU-landene i fællesskab.

EU's miljøpolitik er styret af [forsigtighedsprincippet](#), der fx medfører, at produkter, hvor der hersker usikkerhed om deres sikkerhedsprofil, ikke må være på det europæiske marked.

Et andet vigtigt princip for EU's miljølovgivning er [forureneren betaler'-princippet](#), der fastslår, at forurenerne skal bære omkostningerne af deres forurening.

#3 KLIMA

EU's kompetence på klima udgår fra den generelle kompetence miljø. Det er som udgangspunktet EU, der laver regler for bekæmpelse af klimaforandringer, men medlemsstaterne kan også gøre det, hvis EU ikke handler tilstrækkeligt.

EU's klimalov, der blev vedtaget i 2021, er hjørnестenen i EU's klimapolitik. Ifølge loven skal EU være klimaneutral i 2050 og have reduceret sine drivhusgasudledning med 55 pct. i 2023 (i forhold til 1990).

En af den næste Kommissions første opgaver bliver at fremsætte en revideret klimalov med bindende mål for, hvor meget EU's udledninger skal være reduceret i 2040.

Medlemslande kan indføre mere ambitiøse mål

EU's drivhusgasudledninger reguleres af en byrdefordelingsaftale, der sætter reduktionsmål for medlemsstaterne i en række sektorer, som fx landbruget, og EU's kvotehandelssystem (ETS), der dækker de resterende sektorer og hvor virksomheder skal betale for deres CO₂-udledninger.

Ca. 60 pct. af EU's drivhusgasudledninger falder under byrdefordelingsaftalen, og de resterende 40 pct. af udledninger [falder under ETS](#).

Det er muligt for EU-landene at indføre mere ambitiøse mellemliggende mål. Fx har Danmark med [den danske klimalov](#) fastsat, at Danmark skal have nedbragt sine udledninger med 70 pct. i 2030. På både landbrug, miljø og klima er det EU-landene, der er ansvarlige for at udmønte EU's regler i praksis.

Kommissionen har været handlekraftig på det grønne

Da Ursula von der Leyen tiltrådte i 2019 lancerede hun sit flagskibs projekt, den Europæiske Grøn Pagt, som skulle sikre, at Europas økonomi blev klimaneutral, og at Unionens fremtidige vækst skulle være grøn.

Von der Leyen-kommissionen har på trods af både pandemi og Ruslands invasion af Ukraine vist sig handlekraftig på det grønne.

Først med EU's klimalov og senere ved at fremsætte og færdigforhandle den omfattende lovpakke, der skal få EU i mål med at nedbringe udledningerne med 55 pct. frem mod 2030.

I tillæg til dette har EU's svar på de sidste års kriser været rettet mod at sikre yderligere grønne investeringer, fx gennem [EU's genopretningspakke](#) i forbindelse med relanceringen af Europæisk økonomi efter COVID-19 pandemien, og højnet ambitionerne for [udrulningen af vedvarende energi](#), som svar på energikrisen, som blev udløst af Ruslands invasion af Ukraine.

Miljø halter bagud

Selvom Kommissionen har været handlekraftig på store dele af sin grønne politik, er situationen en anden ift. Kommissionens flagskibsstrategi for fødevarerens grønne omstilling: '[Jord til Bord](#)'-strategien. Den blev lanceret som del af den grønne pagt i maj 2020.

Den politiske opposition til strategien voksede ud af energi- og fødevarerkrise, der blev udløst af Ruslands invasion af Ukraine i februar 2022.

Stigende priser på fødevarer, samt [energiintensive landbrugs input](#), som fx gødning, skabte en frygt for Europas fødevarerikkerhed, som udmøntede sig i en omfattende opposition til Jord til Bord-strategien.

Det har betydet, at flere vigtige initiativer for fødevarer systemets grønne omstilling som fx [lovforslaget om bæredygtig brug af pesticider](#), eller en [EU-lovramme for bæredygtige fødevarer \(FSFS\)](#) er blevet udvandet, trukket tilbage eller droppet.

I følge en [opgørelse fra Euronews](#) fra februar 2024 er over halvdelen af Jord til Bord-initiativerne, der oprindeligt blev fremlagt i 2020, ikke blevet indfriet.

Jord til Bord-strategien er derfor muligvis det mest høj-profilerede offer for det såkaldte 'greenlash', der begyndte med Ruslands invasion af Ukraine og mandede ud i de omfattende europæiske traktorprotester tidligere på året.

Landbruget har stor politisk magt, trods begrænset økonomisk rolle

Selvom landbruget i EU har en beskeden økonomisk betydning og beskæftiger relativt få personer, er sektoren alligevel [en politisk sværvægt](#). I 2022 bidrog landbruget kun med 1,7 pct. af EU's værditilvækst og udgjorde 4,3 pct. af arbejdsstyrken.

Alligevel modtager landbruget en stor del af EU's budget, ca. 30 pct., gennem den fælles landbrugspolitik.

Landbrugets centrale rolle i EU skal både ses i forhold til sektorens strategiske vigtighed, og det historiske fokus der var på at etablere sikker fødevarerforsyningssikkerhed efter 2. verdenskrig. Men det peger også på landbrugets evne til at organisere sig politisk og en bred folkelige opbakning.

85 pct. af europæerne mente fx i 2022, at landbrugsstøtten er tilpas eller for lav. Landbruget har også en vigtig indirekte betydning i mange landdistrikter, hvor 30 pct. af EU's befolkning bor.

Der har de senere år været stigende politisk opmærksomhed på at nedbringe landbrugets udledninger af drivhusgas. Sektoren har siden 2005 kun reduceret sine drivhusgasudledninger 1,7 pct., hvilket er betydeligt mindre end andre sektorer.

Men som de seneste landbrugsprotester viser, kan det være politisk svært at sikre en gennemgribende omstilling af landbruget.

Den nye grønne debat

Debatten om EU's grønne dagsorden har ændret sig markant sammenlignet med debatten op til Europa-Parlamentsvalget i 2019.

Ved valget i 2019 var bagtæppet omfattende klimademonstrationer og et opsving blandt Europas grønne partier.

I dag er stemningen skiftet, og debatten om den grønne omstilling er præget af diskussioner om fødevarer sikkerhed, landbrugets betingelser og en opblomstring af den europæiske højrefløj.

Højrefløjen i Europa har formået at indramme landbrugsprotesterne i en større fortælling om, hvordan den grønne omstilling rammer EU's 'efterladte landområder', hvilke omfatter både økonomiske aspekter som løn, sociale faktorer som adgang til uddannelse og infrastruktur, men også kulturelle faktorer om det liv på landet, der skal bevares og tiltrække nye generationer.

Det er således ikke blot en afvisning af klimadagsordenen men en understregning af, at 'overdreven' grøn politik har negative effekter for nogle grupper.

I Frankrig taler spidskandidaten for Le Pens Rassemblement Nationale, Jordan Bardella, om et opgør med [L'écologie punitive](#), mens man i Italien taler om behovet

for en [human-centered green transition](#).

Parallellerne til [Frankrigs gule veste-protester i 2018](#) er åbenlyse, og det var ikke tilfældigt, at mange af de demonstrerende landmænd kom iført gule veste.

I dag handler [debatten om den grønne omstilling](#) således om at finde balancen mellem grønne, sociale og økonomiske hensyn.

Hvilken nuance af grøn får den næste Kommission?

Den nye tone har allerede sat sine spor i EU's udmeldinger. Da Kommissionen i februar kom med sit udspil til en [klimamålsætning for 2040](#), fremgik det tydeligt, at EU's grønne politik fremadrettet skal balancere tre politiske målsætninger:

1. Hensynet til grøn målopfyldelse,
2. retfærdig omstilling og
3. behovet for at sikre europæisk industris bæredygtige konkurrenceevne.

EU's arbejde med sikre fremdrift mod klimaneutralitet i 2050 skal således ske i parallel med initiativer der sikrer, at omstillingen ikke rammer social skævt, hverken når det kommer til relationer mellem by og land inden for EU-landene, men heller ikke når det kommer til Øst-Vest relationerne mellem EU-landene.

På samme vis understreger Kommissionen vigtigheden af, at grønne tiltag skal være industrifremmende og ikke må udfordre EU's globale konkurrenceevne.

Den nye balance kan føre til en ['slankning' af EU's grønne politik](#), hvor der fokuseres mere snævert klimadelen, og hvor foden tages af speederen, når det kommer til miljø.